

ویژگی اخلاقی و اعتقادی زنان صالح در قرآن

سلیمانی^۱

چکیده

موضوع این مقاله ویژگی‌های اخلاقی و اعتقادی در قرآن است. در قرآن ویژگی‌های مثبت زیادی برای زنان صالح برشمرده که به عنوان الگو و سرمشقی برای تمام انسان‌ها معرفی شده‌اند که با سرلوحه قرار دادن سیره آنان به سعادت و کمال‌بدی دست خواهند یافت. این موضوع با روش توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار گرفت که نگارنده بعد از توضیح مفاهیم به این مطلب دست یافت: ویژگی‌های اخلاقی زنان صالح، عفاف، حجاب، حیا، اراده، پاکدامنی، ویژگی‌های اعتقادی زنان صالح، خداباوری، پیروی از امام، نبوت باوری، معاد باوری

کلید واژه: زنان، صالح، اخلاقی، اعتقادی.

مقدمه

بر شمردن ویژگی زنان صالح و نیز بیان سرگذشت و صفات زنان صالح نمونه و سرمشقی برای تمام انسان‌های خداجو و نیک سرشت است. از این رو ویژگی و صفات زنان صالح در قرآن که کتابی انسان ساز است مکرر بازگو شده است. نخستین معیار زن صالح در قرآن دینداری است چرا که اگر همه عالم را به انسان هدیه کنند و دین را از او بگیرند چیزی نخواهد داشت. اما اگر دین داشته باشد انسان صاحب همه چیز است. موضوع حاضر را می‌توان از جنبه‌های اخلاقی، تفسیری، روایی و فردی بررسی نمود. اما نگارنده در نظر دارد این مسئله را از منظر اخلاقی و اعتقادی بررسی نماید و به این سؤال پاسخ دهد که ویژگی‌های اخلاقی و اعتقادی زنان صالح در قرآن چیست؟ در قرآن کریم زن صالح پیشینه‌ای کهن دارد قرآن کریم حوا را نخستین زن و مادر بشری می‌داند. خداوند نخستین زوج انسانی که از تناول میوه منع کردند آدم و حوا بوده‌اند ولی در قرآن سخن از این که همسر آدم وی را اغوا کرد و او را به خوردن میوه ممنوعه واداشت نرفته است. بلکه در بعضی از آیات کل تقصیر را به آدم نسبت داده‌اند. در این خصوص منابع بسیاری تاکنون تألیف شده است. از جمله: هادی حسینیخانی در کتاب تربیت الگوی زنان در قرآن به صفات زنان صالح در قرآن پرداخته و نیز محمد امینی گلستانی در کتاب کشکول گلستانی و ایرج محمدی در کلام عفت کلام

۱. طلبه پایه هفتم پاره وقت، مقطع سطح ۲، مدرسه علمیه حضرت فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) آمل.

در قرآن و همچنین اکبر ساجدی در کتاب رسانه آینه اسوه‌ها و نیز جوادی آملی در کتاب زن در آینه جلال و جمال به بیان فضایل و ویژگی‌های زنان صالح پرداخته‌اند.

محمد مهدی مرادی در مقاله زنان صالح در قرآن و ملیحه باقری‌نژاد در مقاله بررسی صفات مشترک زنان صالح در قرآن به این نکات پرداخته‌اند. با توجه به جایگاه زنان صالح در قرآن و بررسی شرح حال زندگی آنان که صراط مستقیم و دیانت هستند باعث الگو گرفتن همه‌ی انسان‌ها می‌باشد کمالات نفسانی و اعتقادی زنان صالح به حدی می‌باشد که زبانزد همه‌ی انسان‌های خداجو هستند و در جریان اسلام نقش بزرگی داشتند. قرآن کریم ویژگی مثبتی زیادی برای آنان بر شمرده‌اند. نگارنده در صدد شناخت ویژگی‌های اخلاقی و اعتقادی زنان صالح در قرآن می‌باشد تا علاوه بر آگاهی نسبت به این مسئله به تبیین این ویژگی‌ها برای زنان جامعه به خصوص مبلغین ارائه کند.

ویژگی اعتقادی زنان صالح در قرآن

زنان صالح در قرآن ویژگی اعتقادی متعددی دارند که به عنوان مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

خداباوری

خدا محوری اساسی‌ترین مفهوم در جهان بینی اسلامی است اصلی که زیر بنای تمام اصول و فروع دین مبین اسلام را تشکیل می‌دهد. باور داشتن به وجود و یگانگی خدای یگانه، خدایی که آفریدگار هستی و آراسته به صفات کمال و منزّه از نیستی و دیگر صفات نقص است. خدا باوری (توحید)، اعتقاد داشتن به کمال خداوند در ذات و صفات خواهد بود.^۱ «هل من خالقٍ یرزقکم من السماء و الارض.»

مصدق خدایاوری در قرآن در آینه ۳ سوره فاطر آمده است که خداوند این گونه می‌فرماید: «آیا جز خداوند آفریدگاری است که از زمین و آسمان به شما روزی دهد جز او معبودی نیست.» بدین ترتیب میتوان گفت اساسی‌ترین ویژگی زنان صالح معرفت عمیق نسبت به خداوند متعال است. این معرفت آن چنان استوار است که هیچ شک و شبهه‌ای باعث لغزش و دست کشیدن از عقاید و باورهایشان نمی‌شود. آنان در انجام همه‌ی کارها خواست خدا را علت اصلی می‌دانستند.^۲

۱. علی محمدی، عفت کلام در قرآن، ص ۴۴.

۲. معاونت فرهنگی، آموزش و پژوهش بنیاد فرهنگی حضرت مهدی، مسیر یاری، ص ۷۵.

از جمله زنانی که در قرآن از آن یاد شده است حضرت فاطمه بوده‌اند. برترین الگوی ارائه شده در قرآن برای توحید عبادی حضرت فاطمه (سلام الله علیها) است که سراسر عمر خویش را به عبادت خدای تعالی پرداخت به گونه‌ای که در داستان نذر آن حضرت پس از سه روز روزه داشتن و تحمل گرسنگی در محراب به عبادت مشغول بودند همچنین از ابن عباس نقل شده که آیه: «كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»^۱ اندکی از شب را می‌خوابیدند و هنگام سحر استغفار می‌کردند. در شأن علی بن ابیطالب (علیه السلام)، حسن و حسین نازل شده است.^۲

در قرآن کریم سوره فرقان آیه ۴۷ آمده است که: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا لِمَتَّيْنِ إِمَامًا»

بانو صالح دیگری که مصداق خدا باوری می‌باشند حضرت خدیجه‌اند. از ویژگیهای این بزرگوار آن است که در ایمان راستین پیشتاز زنان نو گراست. ام المؤمنین به خدای تعالی ایمانی خدشه‌ناپذیر داشتند و با اخلاص تمام خدا را می‌پرستیدند. همین امر موجب شد که ایشان با خشم و خشونت قریشیان روبه رو شوند و آنها او را ب سخره بگیرند و تحقیر کنند. ایشان نخستین زنی بود که دعوت پروردگار را اجابت کرد و به پیامبرش ایمان آورد.^۳

آن گونه که راویان می‌گویند ام المؤمنین حرزی داشت که خویشتن را با آن پاس می‌داشت. حرز او چنین بود: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ فَأَعِثْنِي وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا وَاصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ» این حرز از ایمان ژرف بانو خدیجه به پروردگار و روی آوردن کامل ایشان به خداوند حکایت دارد.^۴ کسانی که می‌گویند، پروردگار از همسران و فرزندانمان مایه روشنی چشم ما قرار ده و ما را برای پرهیزکاران پیشوا گردان. در تفسیر القمی آمده است که منظور از ازواجنا حضرت خدیجه می‌باشد.

جناب آسیه بانوی مؤمنه‌ایی هستند که در قرآن به عنوان زن صالح یاد شده‌اند. اخلاص و ایمان حضرت خدیجه به حدی بود که خدای تبارک در قرآن ایشان را به عنوان الگو و اسوه برای همه‌ی مؤمنان اعم از زن و مرد معرفی نموده و او را در اسوه بودن هم سنگ حضرت مریم (سلام الله علیها) قرار داده است، در این باره در قرآن کریم آمده است: «برای کسانی که ایمان آوردند خدا

۱. ذاریات: ۱۷ و ۱۸.

۲. خانی، تربیت الگوی زنان در قرآن، ص ۳۵.

۳. قرشی، کتاب زندگی بانو خدیجه کبری، ص ۱۷.

۴. مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۴، ص ۲۲۴.

همسر فرعون را مثل آورده ... مریم دخت عمران را. ^۱ «وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقْتُ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا الظِّلْمُ» ^۲

پیامبر اکرم می فرمایند : سه نفر نسبت به وحی کافر نبوده اند آن سه نفر عبارتند از : مؤمن آل یاسین، علی بن ابی طالب، آسیه همسر فرعون. ^۳

بر این اساس آسیه قبل از نبوت حضرت موسی به خدای یگانه ایمان داشت و او تنها فرد مؤمن و یکتاپرست از خانواده فرعون است که بر شریعت حضرت ابراهیم استوار بوده است وی در عین اینکه موحد بوده ولی ایمان خود را مخفی می کرد. ^۴

بانوی دیگری که می توان نام برد صیانه ماشطه است. همان طوری که صیانه ماشطه بخاطر ایمان به خدا در خشم فرعون سوخت ولی خداوند فرعون را مورد عذاب قرار داد. همین امر سبب شد صیانه ماشطه در زمان رجعت امام مهدی (عجل الله) به عنوان یاری کننده حضرت به دنیا برگردد که مورد لطف خداوند قرار گیرد به همین جهت در سوره بروج آیات ۱۰-۸ هم به این نکات اشاره شده است.

این بانوی مؤمنه به خدای یگانه و نبوت موسی ایمان داشت ولی ایمان خود را مخفی می کرد. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) می فرمایند: در شب معراج در سیر بین مکه معظمه و مسجد الاقصی، ناگهان بوی خوشی به مشام رسید که هرگز مانند آن را نبوییده بودم از جبرئیل پرسیدم این بوی خوش چیست؟ گفت : ای رسول خدا همسر حزقیل به حضرت موسی ایمان آورده بود و ایمان خود را مخفی می کرد. عمل او آرایشگری در حرم سرای فرعون بود. روزی مشغول آرایش دختر فرعون بود که شانه از دستش افتاد و او ناخودآگاه نام خدا را بر زبان آورد و بسم الله گفت. دختر فرعون گفت منظورت از خدا پدرم فرعون است. او در جواب گفت: منظورم خدای ما و خدای پدرت است. جریان او را به فرعون گزارش دادند. فرعون دستور داد تنوری مسی برافروزند و چون آن تنور سرخ شد همه ی بچه های او را در حضور او در آتش اندازند. زمانی که خواستند نوزاد شیرخوارش را که در بغل داشت بگیرند و در آتش افکند صیانه منقلب شد و خواست که با زبان از

۱. گلستانی، کشکول، ج ۷، ص ۴۳۳.

۲. تحریم، ۱۱ و ۱۲.

۳. شیخ صدوق، خصایص، ج ۱، ص ۱۷۳.

۴. رسولی، تواریخ الانبیاء، ص ۲۳۵-۲۳۲.

دین اظهار براءت کند. اما به امر خدا آن کودک به سخن آمد و گفت: ای مادر صبر کن که تو راه حق را می‌پیمایی. فرعون آن زن و نوزادش را سوزلند و خاکسترش را در زمین ریخت و تا روز قیامت این بوی خوش از زمین استشمام می‌شود.^۱

یوکابد، مادر حضرت موسی نمونه‌ای از فرد خداشناس بوده تا جایی که حاضر شد نوزاد دل‌بندش را به فرمان خدا در تابوتی بگذارد و او را به دریا بسپارد. چنان چه در آیاتی از قرآن آمده: «إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ نِ افْذَرِيهِ فِي التَّابُوتِ فَافْذَرِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهٗ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةٌ مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ذُ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَفَلَّاتٌ نَّفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ»^۲ به یاد بیاور آن زمان را که به مادرت آنچه لازم بود الهام کردیم که او را در صندوقی قرار داده و آن صندوق را به دریا بیندازد... پس ما به پاداش این تسلیم و بردباری تو را به وی بازگردانیم تا چشمان مادرت به دیدار تو روشن گردد و غصه دار نشود.

پروین اعتصامی در این باره می‌سراید:^۳

تا ببینی سود کردی یا زیان	پرده شک را برانداز از میان
دست حق را دیدی و نشناختی	ما گرفتیم آنچه را انداختی

معاد باوری

اعتقاد به معاد و تداوم زندگی در جهان آخرت یکی از باورهای اساسی در ادیان شمرده می‌شود و در شکل دهی به رفتار دین داران تأثیر به سزایی دارد و در نگرش دینی مرگ پایان حیات نیست بلکه همه‌ی انسان‌ها دارای حیات جاودانه‌اند و به سوی مبدأ متعالی بازخواهند گشت و پاسخ‌گوی اعمال خود خواهند بود.^۴

در قرآن کریم درباره معاد باوری آمده است: «این زندگی دنیا چیزی جز سرگرمی و بازیچه نیست و اگر بدانید زندگی حقیقی همان سرای آخرت است.»

بنابراین زنان صالح در رفتارهای خود به پیامدهای اخروی آن نیز می‌اندیشیدند و از هر گونه رفتاری که حیات لبدی را به خطر بیندازد دوری می‌کردند. زیرا آنان حیات حقیقی را در آخرت جست و

۱. جمعی از نویسندگان، از فرات تا فرات، ص ۱۴۶، حویزی، تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۱۴.

۲. طه: ۳۸ - ۴۰

۳. جوهری، معماران تربیت، ص ۲۴.

۴. ایروانی، اصلاح الگوی مصرف از نگاه اسلام، ص ۳۷.

الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱

حضرت فاطمه چون معصوم هستند و معصومین الگوهای بشرند و خطا نمی‌کنند حضرت زهرا به عنوان یک الگو عفاف می‌توانند باشند. «نَمَّا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^۲ قطعاً خداوند می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و شما را کاملاً پاک سازد.^۳ قرآن کریم در مقام بیان قوه جاذبه و معرفی ملکه عفاف از حضرت مریم یاد می‌کند که دچار امتحان شدند و در پرتو عفاف نجات یافت قرآن از عفاف حضرت مریم این چنین یاد می‌کند: «قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتُ تَقِيًّا»^۴ یعنی نه تنها خودش میل ندارد بلکه آن فرشته را هم که به صورت بشر متمثل شده نهی از منکر می‌کند و می‌گوید اگر تو با تقوایی دست به این کار نزن.^۵

حیا

حیا از ریشه (ح ی و) به معنای شرمساری و خجلت و ترک رفتار زشت. همچنین حالت عاطفی است که انسان از انجام اری که مذموم و زشت و یا از نظر دینی و اخلاقی ناپذیرفته باشد احساس ترس و خجالت می‌کند. حیا صفت پسندیده‌ای است چرا که فرد را از افتادن در خطا و گناه با انجام کارهای زشت و مستهجن و ارتکاب گناه باز می‌دارد.^۶ خداوند در قرآن کریم در توصیف زنان بهشتی می‌فرماید: در آنجا زنان زیبا و با حیا هستند که پیش از آنان دست هیچ کس به آنها نرسیده گویی یاقوت و مرجانند.^۷

بنابراین نتیجه‌ای که حاصل شده از جمله ویژگی زنان صالح در قرآن حیا می‌باشد که خداوند بنده‌اش را با آن آراسته است زیرا همه زیبایی‌ها و کمال‌ها از حیا سرچشمه می‌گیرد. وجود مقدس مریم صدیقه (سلام الله علیها) آن چنان از حیا و نجابت موج می‌زد که آن هنگام که روح الهی در او دمیده شد و به عیسی (علیه السلام) باردار شد از شدت حیا از قوم خود کناره گرفت

۱. نور: ۳۱.

۲. احزاب: ۳۳.

۳. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۳۱۶، مقاله سیمای زنان نمونه در قرآن، ص ۷.

۴. مریم: ۱۸.

۵. جوادی آملی، زن در آینه جلال و جمال، ص ۱۲۶، حسینی سیدعلی اکبر، سخنرانی استاد رفیعی، ص ۲۹.

۶. نجاتی، محمدعثمان، حدیث و روان شناسی، ص ۱۰۸.

۷. الرحمن: ۵۶ و ۵۸.

و چون احساس کرد که قبول پاکدامنی او برای مردم دشوار است دوری عزیمت نمود که قرآن کریم اینگونه درباره ایشان می‌فرماید: «فحملته فانتبذت به مكاناً قصياً» به او باردار شد و او را با خود به مکانی دور افتاده برد.^۱

مریم چون در لحظات نخستین تصور کرد که با تولد این فرزند تمام آبرو و حیثیتش در برابر مردمان بی‌خرد به خطر خواهد افتاد آرزوی مرگ و فراموش شدن کرد و این خود دلیل بر آن است که او حیا و آبرویش را حتی از جانش بیشتر دوست می‌داشت و برای آبروی خود ارزشی بیشتر از حیات خود قائل بود.^۲

دختران شعیب از جمله زنان صالح قرآنی‌اند. روزی موسی جوان از مصر به مدین آمده و به کنار چاه آبی رسید و دید مردم مشغول سیراب کردن چارپایان خود هستند و کمی آن طرف‌تر دو زن مراقب گوسفندان خویش هستند و به چاه نزدیک نمی‌شوند. موسی از آنها علت آب ندادن گوسفندانشان را پرسید آنها پاسخ دادند ما آنها را آب نمی‌دهیم تا چوپان‌ها همگی این جا بود که موسی به همیاری آنها شتافت و به آنان کمک نمود اما در کنار آنها نماند و به گوشه‌ای رفت و دختران راه خود را گرفته و به خانه رفتند.^۳

«وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءَ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ»^۴

صبر

صبر به معنای حبس نفس است بر آنچه که خواسته و مقتضای عقل و شرع است همچنین صبر خودداری کردن در حالی از شدت و سختی است.^۵ صبر آثار بسیار ارزنده و محصولات بسیار شیرینی برای انسان به ارمغان می‌آورد تمام کسانی که به مقامات عالیه راه یافته‌اند از انبیا گرفته تا امامان و اولیای الهی، عامل اصلی و رمز حقیقی این راهیابی را بردباری دانسته‌اند.^۶

۱. مریم: ۲۲. تربیت الگویی زنان، ص ۹۱.

۲. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۳، ص ۴۴.

۳. رضایی، محمدعلی، پرسش و پاسخ‌های قرآنی، ص ۶۰.

۴. قصص: آیات ۲۳-۲۴.

۵. داوودی، اخلاق اسلامی، ص ۸۹.

۶. جمعی از نویسندگان، سوره سخنانی فاطمیه، ص ۵۴.

خداوند متعال در قرآن توصیه به صبر می‌کند و می‌فرماید. ای اهل ایمان در پیشرفت کار خود از صبر و مقاومت کمک بگیرید که خدا یاور صابران است. بنابراین یکی از بارزترین اوصاف زنان صالح صبر و بردباری در فراز و نشیب‌های روزگار و تلخی دوران است. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»^۱ حضرت هاجر زن صالح است که در تحمل سختی‌ها الگو بودند.

از دیدگاه علامه طباطبایی در تفسیر المیزان سائحون در سوره توبه آیه ۱۱۲: «التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ» کسانی هستند که با قدم‌های خود از مسجدي به مسجدي و از معبدي به معبدي ديگر سير مي‌کنند يا اعضاي بدن خود را به رکوع و سجود خدا مشغول مي‌دارند.^۲

هاجر (عليه السلام) همسر حضرت ابراهيم (عليه السلام) نمونه سائحات بود که به همراه همسر و فرزندش از مصر به بيت المقدس و از آن جا به مکه مهاجرت کرد و چون به مکه رسيد در راه خدا رنج دوري از شوهر، خانواده، خانه و کاشانه را پذيرفت و برای رفع تشنگي فرزندش، اسماعيل (عليه السلام) در عين صبر و مقاومت در جست و جوی آب به سعی میان صفا و مروه پرداخت.^۳

خداوند در آیه‌ای از قرآن کریم در مورد خواهر حضرت موسی می‌فرماید: «إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ» آن گاه که تو از مادرت دور افتادی خواهرت در جست و جوی تو بود تا تو را نزد فرعونیان یافت و به همسر فرعون گفت: می‌خواهید کسی را به شما معرفی کنم که عهده دار شیردادن و پرستاری وی شود.

خواهر حضرت موسی دختری صبور بود که مادر او را در پی صندوقچه‌ای فرستاد که حضرت موسی (ع) در آن بود وی با استقامت و صبر صندوق را دنبال کرد وقتی فرعونیان در جستجوی دایه‌ای برای موسی جلو رفت و با کمال ادب گفت آیا می‌خواهید خانواده‌ای را به شما معرفی کنم که سرپرستی این کودک را به عهده گیرد؟ آنان نیز پیشنهاد وی را پذیرفتند و به این ترتیب حضرت موسی به دست خود فرعون به دامن مادرش باز گشت.^۴

۱. بقره: ۱۵۳.

۲. طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۹، ص ۳۹۶.

۳. جوهری، معماران تربیت، ص ۲۳.

۴. جوهری، معماران تربیت، ص ۲۵.

نتیجه گیری

نتیجه‌ایی که از مقاله ویژگی اخلاقی و اعتقادی زنان صالح در قرآن حاصل می‌شود عبارت است از برشمردن ویژگی زنان صالح و نیز بیان سرگذشت و صفات زنان صالح نمونه و سرمشقی برای تمام انسان‌های خداجو و نیک سرشت است از یان رو ویژگی و صفات زنان صالح در قرآن که کتابی انسان‌ساز است مکرر بازگو شده است. نخستین معیار زن صالح در قرآن دینداری است چرا که اگر همه عالم را به انسان هدیه کنند و دین را از او بگیرند چیزی نخواهد داشت اما اگر همه عالم را از انسان بگیرند و دین را هدیه دهند انسان صاحب همه چیز خواهد شد.

با توجه به جایگاه زنان صالح در قرآن و بررسی شرح حال زندگی آنان که صراط مستقیم و دیانت هستند باعث الگو گرفتن همه‌ی انسان‌ها می‌باشد کمالات نفسانی و اعتقادی زنان صالح به حدی می‌باشد که زبازند همه‌ی انسان‌های خداجو هستند و در جریان اسلام نقش بزرگی داشتند به طوری که قرآن کریم ویژگی مثبت زیادی برای آنها برشمرده‌اند. نگارنده در مورد این موضوع به دو فرضیه اشاره کرده که عبارتند از :

۱. به نظر می‌رسد ویژگی‌های اخلاقی زنان صالح در قرآن عبارت است از : عفاف ، حیا ، حجاب ، صبر ، اراده ، پاکدامنی.

۲. به نظر می‌رسد ویژگی‌های اعتقادی زنان صالح در قرآن عبارت است از : خداباوری، پیروی از امام، نبوت باوری و معاد باوری.

که به هر کدام در متن پاسخ مناسب داده شده که همه‌ی آنها از منظر قرآن مورد تأیید قرار گرفت.

فهرست منابع

*قرآن کریم

- ۱- ایروانی جواد ، اصلاح الگوی مصرف از نگاه اسلام ، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۹.
- ۲- بانوان نمونه، پژوهشکده باقر العلوم ، قم : نور السجاد ، ۱۳۸۷.
- ۳- بنیاد فرهنگی حضرت مهدی (عج) ، معاونت فرهنگی و آموزشی، مسیر یاری ، ۱۳۹۸.
- ۴- تهرانی حسین ، ویژگی‌های حضرت خدیجه، طوبای محبت ، قم، ۱۳۹۳.
- ۵- جمعی از نویسندگان ، افرات تا فرات، قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی ، ۱۳۸۶.
- ۶- جمعی از نویسندگان ، سوژه سخنرانی فاطمیه ، قم: معاونت تبلیغ و آموزش‌های کاربردی ، ۹۴.
- ۷- جمعی از نویسندگان ، مرکز تحقیقات رایانه‌ای ، بانک جامع حضرت زهرا ، اصفهان، ۱۳۹۰.
- ۸- جوادی آملی عبدالله ، زن در آینه جلال و جمال ، قم: اسراء ، ۱۳۸۱.

- ۹- جوهری شکبیا سادات، معماران تربیت ، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۷.
- ۱۰- حسین‌خانی هادی ، تربیت الگویی زنان در قرآن، تهران: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۲.
- ۱۱- حسینی سیدعلی اکبر ، سخنرانی استاد رفیعی ، قم : دارالمبلغین ، ۱۳۹۲.
- ۱۲- خادمی اصفهانی اکبر ، اخلاق اسلامی، قم: نسل جوان، ۱۳۸۵.
- ۱۳- دهخدا علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، تهران: نشر دانشگاه تهران ۱۳۷۹.
- ۱۴- رضایی اصفهانی محمدعلی ، پرسش و پاسخ قرآنی ، قم: انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، ۸۶.
- ۱۵- ساجدی اکبر ، رسانه آئینه اسوه‌ها ، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۱.
- ۱۶- سادات جوهری شکبیا، معماران تربیت، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما ، ۱۳۸۷.
- ۱۷- سلیمیان ، بیتا ، امان نامه گناه ، شهر ری ، ۱۳۹۷.
- ۱۸- شریف قرشی باقر، زندگانی بانو خدیجه کبری، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۹۲۶ م.
- ۱۹- طباطبایی محمدحسین ، تفسیر المیزان، قم: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی ، ۱۳۶۳.
- ۲۰- گلستانی کشکول، امینی گلستانی محمد، قم: انتشارات محمد امینی گلستانی، ۱۳۱۷.
- ۲۱- مجلسی محمدباقر، بحار الانوار، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی، ۱۰۳۷ ق.
- ۲۲- محمدی ایرج ، عفت کلام در قرآن، قم: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲.
- ۲۳- مظلومی مجتبی ، عوامل انحراف خواص از منظر قرآن ، مدیریت حوزه‌های علمیه.
- ۲۴- معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه، آموزه‌های فاطمی.
- ۲۵- نجاتی محمدعثمان ، حدیث و روان شناسی ، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی ، ۱۳۸۹ .
- ۲۶- سلیمانی، محسن، موزه های فاطمی، تهران: جنات، چ اول، ۱۳۹۸.
- ۲۷- طیبی، ناهید، عطر عفاف، جامع الزهرا، قم: چ اول، ۱۳۹۱.
- ۲۸- سیمای زنان نمونه در قرآن، « زینب رستمی»، چ هفتم، ۱۳۸۹.
- ۲۹- زنان صالح در قرآن، «ملیحه باقری نژاد یزدی»، پنجاه ، ۱۴۰۰.